

B. Hering, *Soekarno. Founding father of Indonesia 1901-1945* (Verhandelingen van het Koninklijk instituut voor taal-, land- en volkenkunde CXCI; Leiden: KITLV Press, 2002, 439 blz., ISBN 90 6718 191 9).

Wie een biografie van Soekarno wil schrijven moet van goede huize komen. De eerste Indonesische president is een dermate complexe, flamboyante persoonlijkheid met een evenzeer woelige levensloop, dat het een uiterst lastige klus is hem in al zijn facetten recht te doen. Een handjevol historici (Ter Veer, Dahm, Legge, Penders om de belangrijkste te noemen) zijn de uitdaging aangegaan. Geen van hen is er echter goed in geslaagd om een evenwichtige beschrijving te geven van Soekarno's turbulente privé-leven en zijn functioneren als nationalistisch leider c. q. Indonesisch staatshoofd. Zij allen hebben bruikbare bouwstenen aangeleverd, maar dé biografie over hem is nog altijd niet geschreven. Zo ook niet door Lambert Giebels, van wie in 1999-2001 een tweedelige, ruim duizend pagina's tellende levensschets van Soekarno verscheen.

Hoezeer deze biografie ook geprezen kan worden om zijn uitgebreidheid en leesbaarheid, daar staat tegenover dat het werk nagenoeg geheel gestoeld is op Nederlandse bronnen, waardoor het een al te eenzijdig en gekleurd karakter heeft gekregen. Bovendien is Giebels in zijn haast om zijn tweeluik op tijd gereed te hebben rondom Soekarno's honderdste geboortjaar (1901) te gehaast en daardoor soms al te onzorgvuldig te werk gegaan, hetgeen afbreuk heeft gedaan aan de waarde van zijn epos. Met belangstelling heb ik dan ook uitgezien naar de kort na Giebels gepubliceerde biografie van Bob Hering. Het is opvallend hoe groot het contrast is tussen de beide historici — van wie bekend is dat zij niet elkaars vrienden zijn — en hun respectievelijke boekwerken. Waar Giebels zijn onderwerp beziet door een Hollandse bril, plaatst de in de jaren twintig in Indië geboren en daar tot begin jaren vijftig getogen Hering — die zijn biografie overigens beperkt tot de aanvang van de Indonesische revolutie — Soekarno nadrukkelijk in een Indonesische culturele setting. Daarbij baseert deze wetenschapper van Indo-Europese komaf — wiens academische carrière zich overigens voornamelijk in Australië heeft afgespeeld — zich primair op Indonesische bronnen, hetgeen zijn boek alleen daarom al een geheel ander karakter geeft en absoluut meerwaarde biedt. Zo heeft hij meer dan honderd Indonesiërs geïnterviewd die Soekarno hebben gekend en voorts vele Indonesische publicaties in zijn studie verwerkt die tot dusver voor westerse historici ontoegankelijk zijn gebleven vanwege de taalbarrière. Er is nog een opmerkelijk verschil. In tegenstelling tot Giebels is Hering geen vlot verteller. Hij is vooral een man van het detail, hetgeen zijn verhaal echter niet altijd ten goede komt. Mede ook omdat Hering in zijn gedrevenheid om nieuwe informatie aan te dragen — al in de jaren vijftig is hij begonnen materiaal over Soekarno te verzamelen getuige zijn eerste interviews — en in zijn hang naar volledigheid zo minutieus te werk gaat en telkens zijpaden inslaat waarvan niet altijd duidelijk is wat er nu de relevantie van is, leest het boek moeizaam. Dit laat echter onverlet dat Herings boek van belang is en een aanwinst waar het de kennis over deze grondlegger van de Indonesische staat betreft. Door zo nauwgezet te werk te gaan, weet hij tal van door Soekarno zelf in de wereld geroepen mythes te ontcrachten en komt er een scherper beeld naar voren van een Soekarno in zijn vroege, vormende jaren. De grootste kracht van de biografie schuilt mijns inziens dan ook in het feit dat Hering Soekarno schetst als een kind van zijn inheemse leefmilieu en duidelijk maakt hoezeer hij gevormd is door zaken als kosmologie en het geloof in dergelijke magische krachten. Waar westerse historici als Giebels geen gevoel hebben voor dit soort ongrijpbare zaken, heeft Hering dit als kind van het land uitdrukkelijk wel. Hoe waardevol ook, toch roept de biografie ook teleurstelling op. Zo is het merkwaardig dat Hering geen mening geeft over zijn onderwerp. Hij koestert

duidelijk sympathie voor hem, maar getuigt hier niet openlijk van. Hij laat het aan de lezers over te oordelen en daar waar hij de zwakheden van Soekarno aanstipt, drukt hij zich uiterst mild uit. Aan een analyse komt Hering vreemd genoeg niet toe. Zo ontbreekt bijvoorbeeld een conclusie waarin alle draden nog eens bijeenkomen en hij stelling neemt, waardoor het boek — een tweede deel wordt niet aangekondigd — iets onbevredigends houdt. Zeker, Hering heeft zeer veel werk verzet, veel nieuwe informatie verwerkt en wat de kennis omtrent de leef- en gedachtewereld waarin Soekarno zich in zijn jonge jaren bewoog nieuwe inzichten verschaft, maar dit alles heeft nog niet geleid tot een echt geslaagd boek. Het wachten is dan ook nog steeds op dé biografie over deze fascinerende figuur.

Hans Meijer

I. Cornelissen, *Alleen tegen de wereld. Joop Zwart, de geheimzinnigste man van Nederland* (Amsterdam: Nijgh & Van Ditmar, 2003, 280 blz., ISBN 90 388 1414 3).

Zo de naam Joop Zwart bij enkelen nog enige herinnering oproept zal die waarschijnlijk betrekking hebben op Zwarts 'adviseurschap' van mevrouw F. Rost van Tonningen-Heubel, weduwe van de fanatieke nationaal-socialist Meinoud Rost van Tonningen en in de publiciteit meestal aangeduid als 'de zwarte weduwe'. Nog schaarser zullen de mensen zijn die zich herinneren dat Zwart in die tijd, zo rond het midden van de jaren tachtig van de vorige eeuw, kortstondig een eigen politiek partijtje leidde, Neerlands Herstel, dat programmatisch nauwelijks te onderscheiden was van de Centrum Partij. Toch doet het beeld van een rechtse, met racisme en neo-nazisme coquetterende randfiguur geen recht aan de 'Werdegang', in politiek en menselijk opzicht, van Johannes Hendrikus Zwart, geboren in 1912 en overleden in 1991. Cornelissens boek maakt dat overtuigend duidelijk.

Joop Zwart werd geboren in het gezin van de Amsterdamse sigarenmaker Siemon Zwart die zijn anarchistisch geloof had verlaten en zich tot het communisme had bekeerd. Hij weigerde echter om alle zwenkingen van Moskou mee te maken; daarvoor was hij teveel Amsterdammer en teveel anarchist gebleven. Het zijn vooral die twee elementen, de anarchistische inslag en het Amsterdammer (en dus lastig) zijn, die Joop van huis uit had meegekregen.

Zijn weinig gedweë karakter openbaarde zich al op jeugdige leeftijd — hij was nauwelijks achttien — toen hij wegens 'trotskistische neigingen' werd verwijderd van de school van de Communistische jeugd internationale in Poesjkino, ten noorden van Moskou. Hij was op deze school terechtgekomen op voorspraak van Daan Goulooze, de Nederlandse vertegenwoordiger van de OMS, het illegale verbindingsapparaat van de Komintern. Anders dan zijn leermeester Goulooze, die toen hij werd beschuldigd van afwijkende politieke meningen, schuld bekende en weer in genade werd aangenomen, volhardde Joop Zwart in zijn ketterse opvattingen. Daardoor kwam hij blijvend buiten de kerk van Moskou te staan, teleurgesteld als hij was door de discrepantie die hij waarnam tussen de verkondigde communistische leer en de manier van leven die de communistische elite zichzelf toestond. Die teleurstelling, dat gevoel van verraden te zijn in zijn idealen, heeft hem, naar Cornelissen ons meedeelt, nooit verlaten, evenmin als zijn brutale Amsterdamse, soms cynische manier van optreden.

Die eigenschappen en wat men zijn praktische idealisme zou kunnen noemen, zijn neiging om mensen in zijn omgeving te hulp te schieten, brachten hem tot daden die, in de woorden van de dichter Bloem, genoeg waren 'voor de rechtvaardiging van een bestaan' en in elk geval van een biografie. Begin 1942 werd hij wegens verzetsactiviteiten tegen de Duitse bezetter